

تأثیر دانش مالی و اندازه هیئت‌مدیره بر گزارشگری متقلبانه

دکتر فرزین خوشکار

مدرس گروه حسابداری و مدیریت، موسسه آموزش عالی ناصر خسرو، ساوه، ایران.

F.Khoshkar@hnhk.ac.ir

اکرم رضوانی نیا

دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری، موسسه آموزش عالی ناصر خسرو، ساوه، ایران (نویسنده مسئول).

akram.rezavani.1350@gmail.com

لیلا فکری

دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری، موسسه آموزش عالی ناصر خسرو، ساوه، ایران.

l.fekri2020@gmail.com

شماره ۳۴ / زمستان ۱۳۹۹ (جلد دوم) / صص ۸۹-۱۰۱
چشم انداز حسابداری و مدیریت (دوره سوم)

چکیده

در ادبیات تحقیق همواره از تجدید ارائه به‌عنوان یکی از بارزترین نشانه‌های پایین بودن کیفیت گزارشگری مالی یاد شده است. این تحقیق باهدف بررسی تأثیر دانش مالی و اندازه هیئت‌مدیره بر گزارشگری متقلبانه در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران صورت گرفت پژوهش انجام‌شده از نظر نوع هدف، جزء پژوهش‌های کاربردی است و روش پژوهش از نظر ماهیت و محتوایی علت و معلولی می‌باشد. انجام پژوهش در چارچوب استدلال‌ات قیاسی - استقرایی صورت گرفته و برای تجزیه و تحلیل فرضیه‌ها از رگرسیون لجستیک استفاده شده است. برای جمع‌آوری اطلاعات، از داده‌های ۱۴۶ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۷ استفاده شده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که دانش مالی هیئت‌مدیره تأثیر معنادار و معکوسی بر گزارشگری مالی متقلبانه (تجدید ارائه صورت‌های مالی ناشی از انگیزه‌های متقلبانه مدیریت) دارد؛ اما تأثیر اندازه هیئت‌مدیره بر این گزارشگری مالی متقلبانه معنی‌دار نیست.

کلید واژگان: دانش مالی، اندازه هیئت‌مدیره، گزارشگری متقلبانه، تجدید ارائه صورت‌های مالی.

مقدمه

اعتماد به صحت اطلاعات و گزارش‌های مالی سنگ بنای بازار سرمایه است و گزارشگری مالی متقلبانه‌ای اعتماد را خدشه‌دار می‌کند (نظری پور و مقصودپور، ۱۳۹۹). گزارشگری مالی، منبع اطلاعاتی مهمی برای تصمیم‌گیری اقتصادی محسوب می‌شود و مدیران، سرمایه‌گذاران، اعتباردهندگان و سایر استفاده‌کنندگان برای رفع نیازهای اطلاعاتی خود از آن استفاده می‌کنند (کارشناسان و همکاران، ۱۳۹۷). تقلب در گزارشگری مالی، یک تحریف عمد از صورت‌های مالی است که کاربران را گمراه می‌کند. این مسئله موجب ایجاد زیان‌های عمده به سازمان‌ها می‌شود، اعتبار حرفه حسابداری را مخدوش می‌کند و بر اعتماد

عمومی به نشر صورت‌های مالی تأثیرگذار است (آوانگ و همکاران^۱، ۲۰۱۶). همچنین تقلب در صورت‌های مالی، انحطاط اخلاقی کارمندان را سبب می‌شود و به کیفیت رابطه‌های تجاری لطمه می‌زند (اسمیت و همکاران^۲، ۲۰۰۵)؛ اما رشد فزاینده تقلب در شرکت‌های بزرگ نشان می‌دهد که مکانیزم‌های پیشگیری و بازدارندگی از وقوع تقلب باید مورد توجه سازمان‌ها قرار گیرد (رزالی و ارشد^۳، ۲۰۱۴) و به این دلیل است که تئوری نمایندگی و همچنین حاکمیت شرکتی، ویژگی‌های اعضای هیئت‌مدیره مانند تحصیلات، استقلال، اندازه و... را بر صحت گزارشگری مورد توجه قرار دادند و نشان داده اند که در اغلب موارد اعضای هیئت‌مدیره و ویژگی‌های آنها نقش مهمی در ایجاد تقلب داشته‌اند.

در این رابطه تحقیقات نشان داده اند که مدیران با دانش مالی، توجه زیادی به قسمت‌هایی مانند، حسابداری و حسابرسی داخلی داشته و نظارت دقیقی در انجام این وظایف محوله دارند. این نظارت ممکن است روش‌های خلاف اصول حسابداری به کارگرفته شده توسط دیگر مدیران را نیز کشف کند. همچنین به نظر می‌رسد شرکت‌های دارای مدیران با دانش و تجربه مالی به علت آشنایی با استانداردهای حسابداری نسبت به سایر شرکت‌ها، صورت‌های مالی باکیفیت‌تری داشته باشند (باتوا و همکاران^۴، ۲۰۱۵). مطالعه سوبایر و همکاران^۵ (۲۰۲۰) نیز بیانگر تأثیر تحصیلات اعضای هیئت‌مدیره در کاهش گزارشگری مالی متقلبانه می‌باشد. در مورد سایر ویژگی‌های هیئت‌مدیره مانند استقلال، اندازه، تصدی و ... نیز تحقیقاتی در مورد گزارشگری مالی متقلبانه صورت گرفته است که بیانگر اهمیت این موارد در فرایند گزارشگری مالی می‌باشد.

در سال‌های اخیر تقلب در شرکت‌ها منجر به ایجاد هزینه‌های گزاف برای شرکت‌ها و همچنین برای کل جامعه شده است. هزینه‌هایی که مادی و بعضاً معنوی هستند و چه‌بسا در کوتاه‌مدت غیرقابل جبران باشند. این تقلب‌ها، به‌ویژه هنگامی که مدیران و کارکنان ارشد شرکت‌ها مرتکب آن می‌شوند، معمولاً زمانی از پرده بیرون می‌افتد که شرکت‌ها به‌طور غیرمنتظره دچار مشکلات حاد می‌شوند (مهربان پور و نوری زاده، ۱۳۹۷). در این مواقع است که این سؤال مطرح می‌شود که چرا ساختار راهبری شرکتی و واپایش‌های داخلی شرکت در پیشگیری و کشف تقلب ناکارآمد بوده‌اند بر این اساس در این تحقیق به بررسی تأثیر دانش مالی و اندازه هیئت‌مدیره بر گزارشگری متقلبانه بر مبنای تجدید ارائه صورت‌های مالی به‌عنوان یکی از انگیزه‌های مهم مدیریت سود خواهیم پرداخت.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

اهداف گزارشگری مالی از نیازها و خواسته‌های اطلاعاتی استفاده‌کنندگان برون‌سازمانی سرچشمه می‌گیرد. هدف اصلی، بیان آثار اقتصادی رویدادها و عملیات مالی بر وضعیت و عملکرد واحد تجاری برای کمک به اشخاص خارجی برای اتخاذ تصمیمات مالی در ارتباط با واحد تجاری است؛ اما امروزه، ورشکستگی، تقلب و عدم موفقیت شرکت‌ها، همواره مسئله‌ای پیچیده و درخور توجه بوده است (داداشی و عتیقی، ۱۳۹۹). با بروز بحران مالی در شرکت‌هایی همچون انرون، گلوبال کراسینگ و ورلدکام، مسئله تقلب در گزارشگری مالی بسیار حائز اهمیت شده است (کارشناسان و همکاران، ۱۳۹۷).

¹ Awang

² Smith

³ Razali, and R. Arshad

⁴ Baatwah

⁵ Subair

تقلب اصطلاحی عام و دربرگیرنده همه توانایی‌های متعددی که یک فرد قادر است با مهارت به کارگیرد تا مزایایی را با ارائه نادرست اطلاعات به دیگران به دست آورد، است. (رجبی دماوندی و همکاران، ۱۳۹۹). انجمن بازرسان رسمی تقلب در آمریکا^۱ تقلب را به صورت زیر تعریف می‌نماید:

تقلب به اقدام عمدی یک یا چند نفر از مدیران، کارکنان یا اشخاص ثالث اطلاق می‌گردد که به ارائه نادرست صورت‌های مالی منجر می‌گردد.

گزارشگری مالی متقلبانه در ایران نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. افزایش تعداد شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس که برای جذب منابع مالی به انتشار اوراق بهادار اقدام می‌کنند، تلاش برای کاهش مالیات و ... از جمله دلایل اهمیت موضوع است. بند ۴ استاندارد حسابرسی ۲۴۰ ایران تقلب را به این شکل تعریف می‌نماید: تقلب عبارت است از هرگونه اقدام عمدی یا فریبکارانه یک یا چند نفر از مدیران، کارکنان یا اشخاص ثالث، برای برخورداری از یک مزیتی ناروا یا غیرقانونی (کمیته تدوین استانداردها، ۱۳۸۸). طبق بند ۳ و ۴ استاندارد حسابرسی ایران اشتباه عبارت است از هرگونه تحریف سهوی در صورت‌های مالی (شامل حذف یک مبلغ یا یک مورد افشاء) و تقلب عبارت است از هرگونه اقدام عمدی یا فریبکارانه یک یا چند نفر از مدیران یا اشخاص ثالث برای برخورداری از یک مزیتی ناروا یا غیرقانونی (ابراهیمی و همکاران، ۱۳۹۶). بنابراین می‌توان تقلب در صورت‌های مالی را شامل دست‌کاری اقلام از طریق نشان دادن بیش از حد دارایی‌ها، فروش یا سود و یا کمتر از حد نشان دادن بدهی‌ها، هزینه‌ها و یا زیان‌ها دانست (اعتمادی و زلفی، ۱۳۹۲).

یکی از انواع گزارشگری مالی متقلبانه که در این تحقیق مورد توجه قرار گرفته است تجدید ارائه صورت‌های مالی است تجدید ارائه صورت‌های مالی در سالهای اخیر به‌طور فزاینده‌ای افزایش یافته و توجه صاحب‌نظران این رشته را به خود جلب کرده است. (فرج زاده دهکردی و آقایی، ۱۳۹۴). تحقیقات مشابهی که در ایران انجام شده نیز نشان داده است که اغلب شرکت‌ها، صورت‌های مالی خود را در دوره بعد تجدید ارائه کرده‌اند. تجدید ارائه صورت‌های مالی از دیدگاه سرمایه‌گذاران نه‌تنها بیانگر مشکلات عملکرد دوره گذشته است، بلکه نوعی پیش‌بینی مشکلات آتی برای شرکت و مدیریت آن نیز محسوب می‌شود و موجب سلب اطمینان سرمایه‌گذاران نسبت به اعتبار و شایستگی مدیریت و کیفیت سودهای گزارش شده می‌شود. بررسی صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران نشان می‌دهد که صورت‌های مالی اغلب شرکت‌ها دارای تعدیلات سنواتی است. در ایران تقریباً قریب به اتفاق تعدیلات سنواتی مربوط به اصلاح اشتباهات است. بنابراین وجود تعدیلات سنواتی با زبان ساده یعنی اینکه در صورت‌های مالی سالهای گذشته اشتباه بااهمیت وجود داشته است و اگر سهامداران با دقت بیشتری به صورت‌های مالی نگاه کنند، تعدیلات سنواتی حامل یک پیام منفی در مورد اعتبار صورت‌های مالی است. واقعیت این است که اکثر شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سالهای متمادی، صورت‌های مالی خود را تجدید ارائه می‌نمایند. با توجه به ماهیت گسترده تجدید ارائه صورت‌های مالی در بازار اوراق بهادار کشورمان طی سالهای گذشته، طبیعی است چگونگی تأثیر تجدید ارائه‌ها بر ارزش حقوق صاحبان سهام شرکت‌ها و همچنین بر کیفیت سودهای گزارش شده که توسط فعالان بازار سرمایه، در فرایندهای تصمیم‌گیری مورد توجه قرار می‌گیرند، مورد پرسش قرارگیرد (آقایی و همکاران، ۱۳۹۲). البته شایان ذکر است که برخلاف این نگرش متداول، تمامی تجدید ارائه‌ها لزوماً به معنای

¹ ACFE

کیفیت نامطلوب سود نیست. زیرا می‌تواند ناشی از انگیزه‌های غیر متقلبانه مدیریت باشد. بر این اساس، تنها هنگامی تجدید ارائه می‌تواند نشان‌دهنده کیفیت پایین سود باشد که ناشی از انگیزه‌های متقلبانه مدیریت باشد (بدرسچر^۱، ۲۰۱۲). اما همان‌طور که گفته شد، ویژگی‌های اعضای هیئت‌مدیره بر گزارشگری مالی متقلبانه مورد توجه قرار گرفته است. هیئت‌مدیره برای نظارت بر مدیریت و مشارکت در تصمیم‌گیری نیازمند مهارت‌های متنوع از قبیل حسابداری، اقتصاد، مدیریت مالی و قانون است تا بتواند برافزایش ارزش شرکت مؤثر باشد. فرض زیربنایی این موضوع آن است که اعضای بدون تجربه در دانش مالی یا حسابداری، توانایی کمتری در کشف مشکلات موجود در گزارشگری مالی دارند. همچنین وجود یک فرد با تجربه مالی می‌تواند باعث شود دیگر اعضا حساس و هوشیار باشند (وحدانی و الهی، ۱۳۹۶). بنابر گزارش سازمان بورس اوراق بهادار (۱۳۹۲) ایران نیز در ترکیب هیئت‌مدیره باید حداقل یک عضو مستقل مالی و یا غیرموظف مالی وجود داشته باشد که دارای تحصیلات مالی (حسابداری، مدیریت مالی، اقتصاد و سایر رشته‌های مدیریت با گرایش مالی یا اقتصاد) باشد. نتایج تحقیق زینال و همکاران^۲ (۲۰۱۳) نیز نشان می‌دهد وقتی تعداد اعضای متخصص در ترکیب هیئت‌مدیره افزایش می‌یابد احتمال تقلب در صورت‌های مالی با استفاده از مکانیزم نظارت مستمر کاهش می‌یابد.

در مورد اندازه هیئت‌مدیره تعداد اعضای آن نیز در تحقیقات مختلف با گزارشگری مالی متقلبانه تحقیقاتی صورت گرفته است. بر مبنای گزارش سازمان بورس اوراق بهادار تهران (۱۳۹۲) تعداد اعضای هیئت‌مدیره باید به میزانی باشد که امکان بحث‌های سودمند و تصمیم‌گیری منطقی و نظارت کافی را فراهم آورد. مطابق با این گزارش تعداد اعضای هیئت‌مدیره در ایران نباید از ۵ نفر کمتر باشد. البته نتایج تحقیقات در این زمینه متفاوت است شارینا و همکاران^۳ (۲۰۱۵) معتقدند رابطه معناداری میان اندازه و کیفیت گزارشگری مالی وجود ندارد. آندرس و همکاران^۴ (۲۰۰۵) نیز معتقدند که هیئت‌مدیره بزرگ‌تر کمتر می‌تواند بر عملکرد مؤثر واقع شود. تنگ و لی (۲۰۱۱)^۵ نیز معتقدند هر چه اندازه‌ی هیئت‌مدیره کوچک‌تر باشد عملکرد شرکت بهبود می‌یابد. زیرا در هیئت‌مدیره‌های بزرگ ممکن است افرادی بدون تخصص وجود داشته باشند که کارایی هیئت‌مدیره را تحت تأثیر قرار دهند و بی‌منفعت عمل کنند

همچنین بر اساس نظریه نمایندگی، حضور مدیران غیرموظف در هیئت‌مدیره‌ی شرکت‌ها و عملکرد نظارتی آنها به منزله افرادی مستقل، به کاهش تضاد منافع موجود مدیران و ذینفعان کمک زیادی می‌کند. همبریک و جکسون^۶ (۲۰۰۰) معتقدند هرچه تعداد مدیره در ترکیب هیئت‌مدیره بیشتر باشد، عملکرد شرکت بهتر خواهد بود. به‌طورمعمول هیئت‌مدیره‌ای که تعداد مدیران غیرموظف آن بیشتر است، تصویر مثبتی از استقلال و مسئولیت پاسخگویی را برای سهامداران تداعی می‌کند و حصول اطمینان از رعایت ویژگی‌های راهبری شرکتی را نیز افزایش می‌دهد (خدادادی و همکاران، ۱۳۹۵). خیراللهی و همکاران (۱۳۹۳) بیان کردند که استقلال هیئت‌مدیره می‌تواند کاهش قابل‌ملاحظه‌ای در رفتار فرصت‌طلبانه مدیران ایجاد کند. چن و همکاران^۷ (۲۰۰۶) و سوبایر و همکاران^۸ (۲۰۲۰) نیز معتقدند که احتمال گزارشگری متقلبانه با حضور اعضای غیرموظف در

¹ Badertscher

² Zainal

³ Sharina & et al

⁴ Andres

⁵ Teng, M. and C. Li

⁶ Hambrick, D.C. & Jackson

⁷ Chen

⁸ Subair

هیئت‌مدیره کاهش خواهد یافت. بنابراین، اعضای غیرموظف به گونه‌ی بهتری از سهامداران حمایت می‌کنند و نماینده بهتری برای آنان هستند. بر این اساس، اعضای غیرموظف مستقل، مسئله نمایندگی را کنترل می‌کنند و عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیر و سهامداران را با ارائه افشای به‌موقع تر و باکیفیت‌تر، کاهش می‌دهند (خدادادی و همکاران، ۱۳۹۵).

پیشینه پژوهش

سوبایر و همکاران^۱ (۲۰۲۰) در مطالعه‌ای با عنوان مشخصات هیئت‌مدیره و احتمال گزارشگری مالی متقلبانه در بورس اوراق بهادار نیجریه (NSE) در سال ۲۰۱۹ نشان می‌دهند که نسبت استقلال هیئت‌مدیره، تخصص هیئت‌مدیره و تلاش هیئت‌مدیره به‌طور قابل‌توجهی احتمال ثبت تقلب در صورت‌های مالی در بنگاه‌های تولیدی در نیجریه را کاهش می‌دهد. این تحقیق نتیجه‌گیری می‌کند که هیئت‌مدیره‌ها برای کاهش وقوع کلاهبرداری باید در نقش نظارت خود مؤثرتر باشند. اوگیبه و همکاران^۲ (۲۰۱۹) در مطالعه خود با عنوان حاکمیت شرکتی و گزارشگری مالی متقلبانه نشان دادند میان استقلال کمیته حسابرسی، ترکیب هیئت‌مدیره و تقلب در صورت‌های مالی، یک رابطه ضعیفی وجود دارد. این طرح تحقیقاتی حاکی از آن است که در مورد کاهش وقوع کلاهبرداری در صورت‌های مالی، تأکید کمتری بر استقلال کمیته حسابرسی، ترکیب هیئت‌مدیره و اثربخشی مدیران مستقل غیر اجرایی مستقل شده است. انوار کاماردین و همکاران (۲۰۱۹)^۳ به بررسی تأثیر تنوع هیئت‌مدیره (جنسیت و تنوع نقش)، بر احتمال تقلب صورت‌وضعیت مالی مرتبط پرداختند. نتایج نشان می‌دهد که تقلب بیانیه مالی به‌طور مثبت با تنوع نقش جنسیتی ارتباط دارد. علاوه بر این، بین ویژگی‌های حاکمیتی (اندازه هیئت‌مدیره، جلسه هیئت‌مدیره و نقش رئیس دوگانه) بر تقلب صورت‌وضعیت مالی تأثیر دارد. آکیجو و همکاران^۴ (۲۰۱۷) در تحقیقی با عنوان حاکمیت شرکتی و کیفیت گزارشگری مالی نشان دادند که بین مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی (ویژگی‌های هیئت‌مدیره، کمیته حسابرسی، استقلال و اندازه هیئت‌مدیره) و کیفیت گزارشگری مالی رابطه معنی‌داری وجود دارد. شارینا و همکاران،^۵ (۲۰۱۵) به بررسی رابطه بین ویژگی‌های هیئت‌مدیره با تقلب در شرکت‌های بورس اوراق بهادار مالزی پرداختند. نتایج نشان می‌دهد که رابطه معناداری بین اندازه و دوگانگی هیئت‌مدیره با شرکت‌های متقلب وجود ندارد. همچنین در مالزی غال با جلسات هیئت‌مدیره می‌تواند به‌عنوان روشی برای شناسایی تقلب در شرکت باشد. رزالی و راشد (۲۰۱۴) در مطالعه خود درباره افشای ساختار حاکمیت شرکتی و احتمال گزارشگری متقلبانه نشان دادند که بین اثربخشی کمیته حسابرسی و اثربخشی اعضای غیرموظف مستقل با احتمال گزارشگری مالی متقلبانه رابطه معنی‌داری وجود دارد.

رجبی دماوندی و همکاران (۱۳۹۹) در تحقیقی با عنوان بررسی تأثیر استقرار کمیته حسابرسی و دوگانگی وظیفه مدیرعامل بر گزارشگری مالی متقلبانه نشان دادند که استقرار کمیته حسابرسی و دوگانگی وظیفه مدیرعامل بر گزارشگری مالی متقلبانه یعنی تجدید ارائه صورت‌های مالی ناشی از انگیزه‌های متقلبانه مدیریت تأثیر معنادار و معکوسی دارد؛ اما تأثیر استقرار کمیته حسابرسی و دوگانگی وظیفه مدیرعامل (جدایی نقش) بر گزارشگری مالی متقلبانه بدون انگیزه‌های مدیریت معنی‌دار نیست. طاهری عابد و همکاران (۱۳۹۷) نشان دادند که توانایی مدیران عامل اثر مثبتی بر شفافیت گزارشگری مالی دارد، اما این تأثیر

¹ Subair

² Uwuigbel

³ Anuar Kamarudin & et al.

⁴ Akeju

⁵ Sharina & et al.

معنادار نشد. همچنین بین دانش مالی مدیران عامل و شفافیت گزارشگری مالی ارتباط معناداری مشاهده نگردیده است. درنهایت، نتایج تحقیق نشان داد که توانایی و دانش مالی مدیران عامل به صورت هم‌زمان اثر مثبت و معناداری بر شفافیت گزارشگری مالی دارند. حجازی و مختاری نژاد (۱۳۹۶) در رابطه ساختار حاکمیت شرکتی با احتمال گزارشگری مالی متقلبانانه (بر اساس شاخص آلمن) نشان دادند که بین تخصص اعضای هیئت‌مدیره، اثربخشی کمیته حسابرسی و اثربخشی اعضای موظف با گزارشگری مالی متقلبانانه رابطه معکوس و معناداری وجود دارد یعنی ساختار حاکمیت شرکتی احتمال گزارشگری مالی متقلبانانه را کاهش می‌دهد. خدادادی و همکاران (۱۳۹۵) نشان دادند از میان معیارهای انتخابی برای راهبری شرکتی تنها متغیرهای تمرکز مالکیت و دوگانگی وظیفه مدیرعامل و رئیس هیئت‌مدیره تأثیر مثبت معنادار و مالکیت مدیریت تأثیر منفی معناداری بر به موقع بودن افشای گزارشگری مالی دارد. همچنین، نتایج نشان داد که متغیرهای مالکیت نهادی، اندازه هیئت‌مدیره و استقلال هیئت‌مدیره تأثیر معناداری بر به موقع بودن افشای گزارشگری مالی ندارند. باقرپورولاشانی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی به بررسی رابطه‌ی بین سازوکارهای حاکمیت شرکتی بر تجدید ارائه‌های حسابداری پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که تغییر مدیرعامل، تغییر حسابرس، تخصص صنعت حسابرس، اندازه حسابرس و بزرگ‌ترین سهامدار به همراه برخی خصوصیات مالی شرکت‌ها شامل نسبت جریان وجوه نقد عملیاتی، نسبت نقدینگی و اندازه شرکت از عوامل مؤثر بر احتمال وقوع تجدید ارائه‌های سود در بازار سرمایه ایران می‌باشند. به عبارتی یافته‌های این پژوهش از این عقیده که کانیزمهای حاکمیت شرکتی راه‌های برای بهبود کیفیت گزارشگری مالی می‌باشد، حمایت می‌کند. مهدوی و کرمانی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان بررسی تأثیر استقلال هیئت‌مدیره بر رابطه بین عدم تقارن اطلاعاتی و کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران به این نتیجه رسیدند که هر چه استقلال هیئت‌مدیره بیشتر باشد از کارایی بیشتری برخوردار خواهد بود و با کاهش عدم تقارن اطلاعاتی، کیفیت گزارشگری مالی بهبود می‌یابد. به عبارتی استقلال هیئت‌مدیره یک عامل تعدیلی بر رابطه بین عدم تقارن اطلاعاتی و کیفیت گزارشگری مالی است.

فرضیه تحقیق

فرضیه اول: دانش مالی هیئت‌مدیره بر گزارشگری متقلبانانه تأثیر دارد.
فرضیه دوم: اندازه هیئت‌مدیره بر گزارشگری متقلبانانه تأثیر دارد.

روش تحقیق و جامعه آماری

تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها، از نوع تحقیقات نیمه تجربی پس رویدادی در حوزه تحقیقات اثباتی حسابداری است در ادامه، تحلیل رگرسیونی را انجام می‌دهیم و از آنجایی که با متغیر وابسته‌ی کیفی سروکار داریم، از تحلیل رگرسیونی لجوجیت یا پروبیت استفاده می‌کنیم. این روش یک تکنیک رگرسیون غیرخطی است و لزومی ندارد که داده‌ها حالت خطی داشته باشند. وجود پیش‌فرض‌های مدل رگرسیون نیز ضروری نیست. همچنین، نتایج حاصل از برآورد الگوی لجوجیت به طور تقریبی شبیه برآورد الگوهای رگرسیون خطی است. همچنین در این پژوهش از آماره نسبت درست‌نمایی^۱ و ضریب تشخیص مک فادن^۲ به ترتیب برای بررسی اعتبار کل رگرسیون و قدرت توجیه رگرسیون استفاده می‌شود. در

¹ Log likelihood Ratio Statistic (LR)

² Mac Fadden R-Square

واقع این دو آماره همانند آماره F و R^2 در رگرسیون خطی عمل می‌کنند. برای تجزیه و تحلیل داده‌های از نرم‌افزارهای EViews9 و SPSS23 استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه شرکت‌های پذیرفته‌شده در بازار سرمایه ایران در یک بازه زمانی ۸ ساله طی دوره زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۷ می‌باشد که با استفاده از روش حذف سیستماتیک و بعد از مدنظر قرار دادن معیارهای زیر تعداد ۱۴۶ شرکت به‌عنوان جامعه آماری انتخاب شدند:

۱. شرکت قبل از سال ۱۳۹۰ در بورس پذیرفته‌شده و تا پایان سال ۱۳۹۷ در بورس فعال باشد؛
۲. سال مالی شرکت منتهی به ۲۹ اسفند باشد و طی زمان تحقیق تغییر سال مالی نداشته باشد؛
۳. فعالیت اصلی شرکت سرمایه‌گذاری، بانکداری، لیزینگ و نهاد مالی نباشد؛
۴. اطلاعات موردنیاز در بخش تعریف متغیرها در دسترس باشد و
۵. شرکت در دوره مورد مطالعه تغییر سال مالی نداشته باشد.

متغیرها و مدل تحقیق

متغیر وابسته

گزارشگری مالی متقلبانانه (Fraud): بر اساس مدل دستیابی به پیش‌بینی‌ها، در صورتی شرکت مرتکب گزارشگری مالی متقلبانانه شده است که صورت‌های مالی خود را در دوره بعد تجدید ارائه کرده باشد و این تجدید ارائه ناشی از انگیزه‌های متقلبانانه مدیریت باشد. در این صورت متغیر **Fraud** مقدار یک را اختیار خواهد کرد. بر اساس مدل دستیابی به پیش‌بینی‌ها در صورتی تجدید ارائه صورت‌های مالی متقلبانانه است که سود گزارش شده اولیه (سود مدیریت شده) از سود تجدید ارائه شده (سود واقعی) بزرگ‌تر باشد (تجدید ارائه افزایشی) و همچنین، سود اولیه بزرگ‌تر یا مساوی با سود پیش‌بینی شده مدیران باشد، درحالی‌که سود تجدید ارائه شده کمتر از سود پیش‌بینی شده است.

$$OI_{jt} \geq MF_{jt} > RI_{jt}$$

در این مدل، OI سود اولیه، RI سود تجدید ارائه شده و MF نیز آخرین پیش‌بینی توسط مدیران برای سال t منتشر شده است. در سایر موارد، تجدید ارائه غیر متقلبانانه در نظر گرفته می‌شود. برای مثال در صورتی که تجدید ارائه منجر به تغییر سود نشود یا سود تجدید ارائه شده از سود اولیه بزرگ‌تر باشد (تجدید ارائه کاهشی) شرکت مرتکب تجدید ارائه متقلبانانه نشده است.

متغیر مستقل

دانش مالی هیئت‌مدیره (BCOMP): برای اندازه‌گیری دانش هیئت‌مدیره از نسبت تعداد اعضای که مدرک فوق‌لیسانس یا بالاتر دارند به تعداد کل اعضای هیئت‌مدیره استفاده شده است. بالا بودن این نسبت نشان‌دهنده بالا بودن سطح دانش هیئت‌مدیره خواهد بود. اگر تعداد اعضای دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر بیشتر از کل اعضای هیئت‌مدیره باشد یک و در غیر این صورت صفر.

اندازه مالی هیئت‌مدیره: BS: برابر با تعداد اعضای هیئت‌مدیره شرکت.

متغیرهای کنترلی

اندازه شرکت: (SIZE): که از طریق لگاریتم طبیعی ارزش دفتری کل دارایی‌های شرکت در پایان سال محاسبه می‌شود.
اهرم مالی: (LEV): که از طریق تقسیم کل بدهی‌ها به کل دارایی‌ها به دست می‌آید.

$$LEV = \frac{DEBT}{TA}$$

استقلال هیئت‌مدیره؛ (ICEO): این متغیر از طریق تعداد مدیران غیرموظف در هیئت‌مدیره نسبت به تعداد کل اعضای هیئت‌مدیره، اندازه‌گیری می‌شود.

زیان شرکت؛ (LOSS): اگر شرکت زیان خالص داشته باشد یک و در غیر این صورت صفر به آن تعلق می‌گیرد.

شاخص سودآوری؛ (Profitability): از طریق تقسیم سود خالص بر جمع دارایی‌ها محاسبه می‌شود.

بر این اساس مدل‌های پژوهش به شرح زیر ارائه خواهد شد.

که بر این اساس مدل تحقیق به شرح زیر ارائه می‌شود:

$$Fraud_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 BCOMP_{i,t} + \beta_2 BS_{i,t} + \beta_3 Lev_{i,t} + \beta_4 SIZE_{i,t} + \beta_5 ICEO_{i,t} + \beta_6 LOSS_{i,t} + \beta_7 Profitability_{i,t} + \epsilon_{it}$$

+εit

یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

جدول ۱، آماره‌های توصیفی متغیرهای پژوهش در طی زمان مورد بررسی نشان می‌دهد.

جدول (۱): آمار توصیفی متغیرها

شاخص‌های پراکندگی			شاخص‌های مرکزی		نام و تعداد متغیرها	
بیشینه	کمینه	انحراف معیار	میانگین	میانگین	علامت اختصاری	متغیرها
۱	۰	۰/۳۴	۰	۰/۲۹	BCOMP	دانش مالی
۷	۵	۰/۱۸	۵	۵/۰۳	BD	اندازه هیئت‌مدیره
۱۹/۹۲	۱۰/۶۵	۱/۵۳	۱۴/۱۷	۱۴/۴۵	SIZE	اندازه شرکت
۱/۵۹	۰/۰۵	۰/۲۱	۰/۶۳	۰/۶۱	LEV	اهرم مالی
۱	۰	۰/۲۲	۱	۰/۶۱	ICEO	استقلال هیئت‌مدیره
۱	۰	۰/۴۶	۱	۰/۶۷	LOSS	زیان شرکت
۱/۴۷	۰/۱۳	۰/۲۲	۰/۵۲	۰/۵۷	Profitability	شاخص سودآوری

جدول (۲): توزیع فراوانی گزارشگری مالی متقلبانه

جمع		صورت‌های مالی تجدید ارائه شده (ناشی از انگیزه‌های متقلبانه مدیریت)		صورت‌های مالی تجدید ارائه نشده		علامت اختصاری	نام متغیر
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد		
۱۰۰	۱۱۶۸	۳۶/۰۵	۴۲۱	۶۳/۹۵	۷۴۷	Fraud	گزارشگری مالی متقلبانه

جدول ۲ نشان می‌دهد که از ۱۱۶۸ شرکت مورد مطالعه، ۷۴۷ شرکت معادل (۶۳/۹۵) درصد شرکت‌ها صورت‌های مالی آنها تجدید ارائه نشده و ۴۲۱ شرکت معادل (۳۶/۰۵) درصد شرکت‌ها صورت‌های مالی (ناشی از انگیزه‌های متقلبانه مدیریت) آنها تجدید ارائه شده است.

آزمون مانایی

جدول (۳): آزمون مانایی متغیرهای تحقیق

نتیجه	سطح معنی‌داری	آماره محاسبه‌شده	متغیر
متغیر ماناست	۰.۰۰۰	۱۱/۵۴	BCOMP
متغیر ماناست	۰.۰۰۰	-۲۱/۴۳	BD
متغیر ماناست	۰.۰۰۰	-۹/۴۳	SIZE
متغیر ماناست	۰.۰۰۰	-۸/۳۲	LEV
متغیر ماناست	۰.۰۰۰	-۲۴/۳۲	ICEO
متغیر ماناست	۰.۰۰۰	-۱۶/۴۳	LOSS
متغیر ماناست	۰.۰۰۰	-۸/۷۶	Profitability

بررسی مقادیر آماره‌های آزمون لوین، لین و چاو و سطح معنی‌داری آنها نشان می‌دهد که تمامی متغیرها در سطح ۹۵ درصد مانا هستند به طوری که سطح معنی‌داری همه آنها کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد. از این رو نیازی به آزمون هم‌جمعی نبوده و مشکل رگرسیون کاذب وجود نخواهد داشت. پس از تأیید مانایی متغیرهای تحقیق برآورد مدل پژوهش می‌پردازیم:

جدول (۴): نتایج برآورد مدل تحقیق

متغیر	مقدار ضرایب	آماره Z	مقدار احتمال
BCOMP	-۰/۶۵	-۲/۵۶	۰.۰۳۴
BD	-۰/۹۸	-۱/۷۶	۰.۰۹۸
SIZE	-۰/۹۸	-۱/۵۶	۰/۱۱۳
LEV	۰/۱۳	-۵/۶۵	۰/۰۰۰
ICEO	-۱/۳۳	-۲/۶۷	۰/۰۳۲
LOSS	۰/۰۷	۸/۵۶	۰/۰۰۰
Profitability	-۰/۵۷	-۳/۸۵	۰/۰۰۰
عرض از مبدأ (C)	۱/۳۳	۰/۸۹	۰/۲۴۴
آماره درست‌نمایی		۱۱۶/۴۳	مقدار احتمال آماره درست‌نمایی
مک‌فادان (R^2)			۰/۳۴

در نگاره بالا مدل با رگرسیون لاجیت برآورد شده است که آماره‌ی نسبت درست‌نمایی برابر ۱۱۶/۴۳ و در سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰ به دست آمد. از آنجایی که این مقدار کمتر از ۰/۰۵ است، بنابراین فرض صفر در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد می‌شود،

یعنی در سطح اطمینان ۹۵ درصد مدل معنی داری وجود دارد. همچنین سطح معنی داری آماره Z مربوط به متغیر دانش مالی هیئت مدیره «کوچک تر از ۰/۰۵ بوده (۰/۰۳۴) و ضریب آن منفی (۰/۰۶۵) می باشد و مقدار آماره Z برای آن (۲/۶۵-) است؛ اما سطح معنی داری آماره Z مربوط به متغیر "اندازه هیئت مدیره" بزرگتر از ۰/۰۵ بوده (۰/۰۹۸) و ضریب آن منفی (۰/۰۹۸-) می باشد و مقدار آماره Z برای آن (۱/۷۶-) است. می توان گفت دانش مالی هیئت مدیره بر گزارشگری مالی متقلبانه تأثیر منفی و معنی داری دارد؛ اما تأثیر اندازه هیئت مدیره بر گزارشگری مالی متقلبانه معنی دار نیست.

بحث و نتیجه گیری

اهداف گزارشگری مالی از نیازها و خواسته های اطلاعاتی استفاده کنندگان برون سازمانی سرچشمه می گیرد. هدف اصلی، بیان آثار اقتصادی رویدادها و عملیات مالی بر وضعیت و عملکرد واحد تجاری برای کمک به اشخاص خارجی برای اتخاذ تصمیمات مالی در ارتباط با واحد تجاری است. آثار زیان باری که رسوایی های مالی در سالهای اخیر به جود آورده است، توجه به بحث تقلب به ویژه تقلب در صورت های مالی را اجتناب ناپذیر کرده است. این تحقیق با هدف بررسی تأثیر دانش مالی و اندازه هیئت مدیره بر گزارشگری متقلبانه در بورس اوراق بهادار تهران صورت گرفت. اطلاعات لازم از ۱۴۶ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۷ جمع آوری شد. در این تحقیق برای اندازه گیری گزارشگری مالی متقلبانه از تجدید ارائه صورت های مالی استفاده شد؛ چراکه در ادبیات تحقیق همواره از تجدید ارائه به عنوان یکی از بارزترین نشانه های پایین بودن کیفیت گزارشگری مالی یاد شده است. نتیجه فرضیه اول نشان داد که دانش مالی اعضای هیئت مدیره بر کاهش انگیزه های گزارشگری مالی متقلبانه (تجدید ارائه) تأثیر منفی و معنی داری دارد. این نتیجه نشان می دهد که اعضای با تخصص مالی به علت اشراف بر مباحث مالی و شناخت راه های تقلب، معمولاً دارای توانایی بیشتری در کشف مدیریت سود دارند و با توجه به ایجاد مکانیزمهای نظارتی قوی تر بر شرکت، فرصت های تقلب را کاهش می دهند. این نتیجه مطابق با یافته های سابایر و همکاران (۲۰۲۰) می باشد؛ اما نتایج تحقیق نشان داد که تعداد اعضای هیئت مدیره تأثیر معنی دار بر گزارشگری مالی متقلبانه ندارند. این نتیجه تاندازه ای مطابق با مبانی نظری و یافته های تنگ و لی (۲۰۱۱)، شارینا و همکاران (۲۰۱۵) و خدادادی و همکاران (۱۳۹۵) است که نشان دادند تعداد بالای اعضای هیئت مدیره می تواند فرایند نظارت بر عملکرد شرکت را دچار اختلال کند و نمی تواند بر کشف تقلب مؤثر باشد. به علاوه نتایج در مورد متغیر کنترلی استقلال هیئت مدیره نشان داد در صورتی که بیشتر اعضای هیئت مدیره را مدیران مستقل غیرموظف تشکیل دهند، هیئت مدیره از کارایی بیشتری برخوردار است، زیرا رفتارهای فرصت طلبانه مدیریت به وسیله مدیران غیر اجرایی شرکت تحت کنترل و نظارت قرار می گیرد و مانع تقلب در گزارشگری مالی می شود.

پیشنهادات

با توجه به نتیجه فرضیه اول پیشنهاد می شود که شرکت ها از اعضای دارای تحصیلات مرتبط با علوم حسابداری و همچنین اعضای غیرموظف بیشتری در ساختار هیئت مدیره خود استفاده کنند. به سهامداران عمده نیز توصیه می شود که در جلسه مجمع انتخاب اعضا، افراد دارای تخصص مالی بیشتر را مورد نظر داشته باشند و همچنین در بررسی صورت های مالی شرکت ها به استقلال و تخصص مالی اعضا توجه داشته باشند. همچنین با توجه به نتیجه فرضیه دوم پیشنهاد می شود که صاحبان

شرکت‌ها از افزایش بدون دلیل تعداد اعضای هیئت‌مدیره به دلیل ایجاد اخلال در عملکرد نظارت پرهیز کنند. پیشنهاد می‌شود تحقیقات آتی نیز رابطه ارتباطات سیاسی شرکت را با انواع شیوه‌های گزارشگری مالی متقلبانه و تجدید ارائه صورت‌های مالی مورد بررسی قرار دهند.

منابع

- ✓ آقای، محمدعلی، زلّقی، حسن، اعتمادی، حسین، انواری رستمی، علی اصغر، (۱۳۹۲)، تأثیر تجدید ارائه صورت‌های مالی بر کیفیت اقلام تعهدی، پژوهش‌های تجربی حسابداری، سال ۲، شماره ۷، صص ۱۱۹-۱۴۷.
- ✓ ابراهیمی، کاظم، بهرامی نسب، علی، باغیان، جواد، (۱۳۹۶)، تأثیر کیفیت حسابرسی و رعایت حقوق سهامداران بر احتمال گزارشگری متقلبانه، دانش حسابرسی، سال ۱۷، صص ۱۲۵-۱۴۹.
- ✓ اعتمادی، حسین، زلّقی، حسن، (۱۳۹۲)، کاربرد رگرسیون لجستیک در شناسایی گزارشگری مالی متقلبانه، دانش حسابرسی، سال ۱۳، شماره ۵۱، صص ۱۴۵-۱۶۴.
- ✓ باقرپورولاشانی، محمدعلی، اعتمادی، حسین، امیدفر، مهدی، (۱۳۹۴)، تأثیر مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی بر تجدید ارائه‌های حسابداری، مطالعات تجربی حسابداری مالی، شماره ۴۶، صص ۷۹-۱۰۲.
- ✓ حجازی، رضوان، مختاری نژاد، حمیدرضا، (۱۳۹۶)، رابطه ساختار حاکمیت شرکتی با احتمال گزارشگری مالی متقلبانه، حسابداری ارزش و رفتاری، سال ۲، شماره ۳، صص ۳۳-۶۰.
- ✓ خدادادی، ولی، نیک کار، جواد، ویسی، سجاده، (۱۳۹۵)، تأثیر معیارهای راهبری شرکتی بر به‌موقع بودن افشای گزارشگری مالی، مطالعات تجربی حسابداری مالی، سال ۱۳، شماره ۵۲، صص ۵۳-۷۴.
- ✓ خیراللهی، فرشید، بهشور، اسحاق، ایوانی، فرزاد، (۱۳۹۳)، مدیریت سود واقعی، حاکمیت شرکتی و نگهداشت وجه نقد، مطالعات تجربی حسابداری مالی، شماره ۴۴، صص ۱۴۵-۱۶۱.
- ✓ داداشی، ایمان، عتیقی، امیر، (۱۳۹۹)، امنیت شغلی یا افق تصمیم‌گیری؛ تصدی مدیران و گزارشگری مالی متقلبانه با تکیه بر الزام قانونی به‌کارگیری حسابرسی داخلی، دانش حسابرسی، سال ۲۰، صص ۲۰۳-۲۸۳.
- ✓ رجبی دماوندی، رؤیا، فرزین، خوشکار، گرجی زاده، داود، (۱۳۹۹)، بررسی تأثیر استقرار کمیته حسابرسی و دوگانگی وظیفه مدیرعامل بر گزارشگری مالی متقلبانه، رویکردهای نوین در مدیریت و حسابداری، سال ۴، شماره ۴۳، صص ۱۸۰-۱۹۳.
- ✓ سازمان بورس اوراق بهادار تهران، (۱۳۹۲)، پیش‌نویس دستورالعمل راهبری شرکتی برای ناشران پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس.
- ✓ طاهری عابد، رضا، علی نژاد، مهدی، فغانی ماکرانی، خسرو، (۱۳۹۷)، توانایی، دانش مالی مدیران عامل و شفافیت گزارشگری مالی، دانش حسابداری مالی، دوره ۵، شماره ۲، صص ۸۵-۱۱۰.
- ✓ فرج زاده، دهکردی، حسن، آقای، لیلا، (۱۳۹۴)، سیاست تقسیم سود و گزارشگری مالی متقلبانه، سال ۱۲، شماره ۴۵، صص ۹۷-۱۱۴.
- ✓ کارشناسان، علی، بهرامی نسب، علی، ممشلی، رضا، (۱۳۹۷)، تأثیر بحران مالی بر احتمال گزارشگری متقلبانه و ارزش سهام، دانش حسابداری مالی، دوره ۵، شماره ۴، صص ۱۴۵-۱۶۷.
- ✓ کمیته تدوین استانداردهای حسابرسی، (۱۳۸۸)، استانداردهای حسابرسی، سازمان حسابرسی، تهران.

- ✓ مهدوی، غلامحسین، کرمانی، احسان، (۱۳۹۴)، بررسی تأثیر استقلال هیئت‌مدیره بر رابطه بین عدم تقارن اطلاعاتی و کیفیت گزارشگری مالی، راهبرد مدیریت مالی، دوره ۳، شماره ۴، صص ۱-۱۲.
- ✓ مهربان پور، محمدرضا، نوری زاده، زهره، (۱۳۹۷)، بررسی ارتباط بین ساختار راهبری شرکتی و احتمال گزارشگری مالی متقلبانه شرکت‌ها، تحقیقات حسابداری و حسابرسی، شماره ۴۰، صص ۴۳-۵۸.
- ✓ نظری پور، محمد، مقصودپور، صلاح‌الدین، (۱۳۹۹)، تأثیر ارتباطات سیاسی بر رابطه بین توانایی مدیریت و گزارشگری مالی متقلبانه، دانش حسابداری، دوره ۱۱، شماره ۲، صص ۱۶۹-۲۰۷.
- ✓ وحدانی، محمد، علی‌اکبری، الهام، (۱۳۹۶)، بررسی تأثیر دانش مالی اعضای هیئت‌مدیره بر مدیریت واقعی سود، پژوهش‌های تجربی حسابداری، سال ۹، شماره ۳۳، صص ۱۷۱-۱۹۱.
- ✓ Akeju, J. B., and A. A. Babatunde. (2017) Corporate governance and financial reporting quality in Nigeria. *International Journal of Information Research and Review* 4(2):3749-3753
- ✓ Anuar Kamarudin, Khairul ., Adibah, Wan ., Ismail, Wan., AezzaKamaruzzaman, Airul (2019). Board Members Diversity and Financial Statements Fraud: Malaysian Evidence. Springer Nature Singapore Pte Ltd.. Said et al. (eds.), *State-of-the-Art Theories and Empirical Evidence*, https://doi.org/10.1007/978-981-10-6926-0_10
- ✓ Awang, Yunitam Suhaiza Ismail, Abdul Rahim Abdul Rahman. (2016). MEASURING THE POTENTIAL FOR FINANCIAL REPORTING FRAUD IN A HIGHLY REGULATED INDUSTRY. *The International Journal of Accounting and Business Society*. Vol. 24, No. 1. Pp. 81- 97.
- ✓ Baatwah, S. R., Salleh, Z., & Ahmad, N. (2015). CEO characteristics and audit report timeliness: do CEO tenure and financial expertise matter?. *Managerial Auditing Journal*, 30(8/9): 998-1022
- ✓ Badertscher, B.A.; Collins, D.W.; Lys, T.Z. (2012). Discretionary accounting choices and the predictive ability of accruals with respect to future cash flows. *Journal of Accounting and Economics*, 53(1-2), 330-352.
- ✓ Chen, G. et al. (2006) "Ownership structure, corporate governance, and fraud: evidence from China", *Journal of Corporate Finance* 12, PP. 424-448,.
- ✓ Hambrick, D.C. & Jackson, (2000), E.M. Ownership Structure, Boards and Directors, Paper presented at the August 2000 meeting of the Academy of Management, Toronto,
- ✓ Razali, W. A. A. W. M., and R. Arshad.(2014). Disclosure of corporate governance structure and the likelihood of fraudulent financial reporting. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 145: 243- 253.
- ✓ Schipeer.K., and L. Vincent. (2003). Earning Quality. *Accounting Horizons* 17: 99-110
- ✓ Sharina Mohd Salleh, Rohana Othman, (2016)." Investigating the Relationship Between the Characteristics of the Board of Directors and the Fraud in Malaysian Stock Exchange Companies" *Procedia Economics and Finance*
- ✓ Smith, M., Normah Haji Omar, Syed Iskandar Zulkarnain Sayd Idris, & Ithnahaini Baharuddin. (2005). Auditors' perception of fraud risk indicators: Malaysian evidence. *Managerial Auditing Journal*, 20(1), 73-85.

- ✓ Subair , Muhammed Lawal, Ramat Titlayo Salman, Ayodeji Fatai Abolarin, Abdulrasheed Taiwo Abdullahi, Akeem Sisofa Othman (2020) BOARD CHARACTERISTICS AND THE LIKELIHOOD OF FINANCIAL STATEMENT FRAUD, DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/CJFA.2020.003>
- ✓ Teng, M. and C. Li, (2011) "Product Market Competition, Board Structure and Disclosure Quality", *Frontiers of Business Research in China*, Vol. 5, No. 2, PP. 211-316,.
- ✓ Uwuigbe, O.R., O Olorunshe, U Uwuigbe, E Ozordi, O Asiriwa, T Asaolu, O Erin (2019), Corporate Governance and Financial Statement Fraud among Listed Firms in Nigeria, *Earth and Environmental Science* 331 (2019) 012055
- ✓ Vivian W. Tai, Yi-Hsun Lai, Tung-Hsiao Yang, (2018). The Role of the Board and the Audit Committee in Corporate Risk Management. *North American Journal of Economics & Financ.*
- ✓ Zainal.A., M. F. Rahmadana, and N. B. M. Z. Khairuddin. (2016). Power and Likelihood of Financial Statement Fraud: Evidence from Indonesia. *Journal of Advanced Management Science* 1 (4): 410-415.